

51 Van wie is de aarde?

Van wie is de aarde? Valt die vraag te beantwoorden? Is de aarde van mensen? Van mensen zelf? Of van ondernemingen die weer eigendom van mensen zijn? Is de aarde van volken, van naties, van overheden? Of mag de mens zich geen eigenaar van de aarde noemen? Is de aarde van alles wat daarop leeft?

Van wie is de aarde? De vraag lijkt onbeantwoordbaar. Mag en moet die daarom ook maar niet gesteld worden? Het kan bijna niet anders, of het stellen van de vraag brengt – zonder dat nog maar een begin van een antwoord geformuleerd is – een zeker onbehaaglijk gevoel teweeg.

Waar komt dat onbehaaglijke vandaan? Ik vermoed: we voelen op onze klompen aan dat veel ellende op deze wereld te maken heeft met het antwoord dat we in de geschiedenis van de mensheid op deze vraag hebben gegeven: *van wie is de aarde?*

Dat antwoord gaven en geven we veel meer door onze *dad*en dan door onze *wo*orden. Hoe welvaart in deze wereld tot stand komt en hoe deze verdeeld wordt, hoe armoede mensen uitsluit, vindt zijn basis in de verdeling van macht, in het bijzonder economische macht. Die macht wordt vooral bepaald door de wijze waarop het 'eigendom' van de wereld verdeeld is. *Van wie is de aarde?* Het is een vraag van de (economische) machthebbers, van overheden die er juridische procedures en oorlogen over voeren. De vluchteling, de statenloze, de armoedige stelt de vraag ook wel maar heeft geen (machts)middelen om een antwoord af te dwingen.

Er gaat een verhaal over een gebeurtenis in 1854. De territoriale gouverneur Isaac M. Stevens heeft namens de regering in Washington een toespraak gehouden. De regering wil het land van de Indianen kopen, als het moet met dwang. Het opperhoofd van de Indianen, de bijna 70-jarige *Chief Seattle*, legt dan zijn hand op de schouder van Stevens om hem er het eerste halfuur niet meer af te halen, want zo lang duurt het antwoord van Seattle. Over de exacte inhoud van de toespraak bestaan verschillende lezingen. Wat zeker is, is de strekking van het betoog. Ik citeer uit wat waarschijnlijk de meest betrouwbare tekst is:

“Wij weten dat de bleke man onze manier van leven niet begrijpt. Voor hem is het ene stuk grond gelijk aan het andere, want hij is een vreemde, die in de nacht komt en van het land neemt wat hij nodig heeft. De aarde is niet zijn broeder, maar zijn vijand! En als hij die veroverd heeft, trekt hij verder. De blanke trekt er zich niets van aan. Hij vergeet het graf van zijn vader en het erfdeel van zijn kinderen. Hij behandelt moeder Aarde en zijn broeder Lucht als koopwaar, die hij kan uitbuiten en weer verkopen als goedkope bonte kralen. Zijn honger zal de aarde kaalvreten en slechts helse woestijen en dorre woestijnen achterlaten.”

We kennen de afloop: de Indianen werden verdreven van hun grondgebied, hun aarde. Is het anno 2016 nog steeds waar dat 'de blanke man', de bezitter, zich niets aantrekt van het machtsspoor dat hij de eeuwen door heeft achtergelaten? En waar op aarde eindigt de trektocht van de niet-bezitters, de vluchtelingen, de ontheemden? Hoe kan de vluchteling een stukje op aarde hebben, waarop hij kan leven? Of is hij gedoemd nomade te blijven?

Het spook van het nationalisme, dat een naïef antwoord geeft op de vraag van wie de aarde is, waart lustig door Europa, ook door Nederland. De nationalist denkt dat hij recht op een stuk van de aarde heeft als gevolg van zijn afkomst, zijn bloed. Daardoor meent hij verbonden zijn met een stukje aarde en is de vluchteling een ongewenste indringer. De nationalist wil 'gewoon onder elkaar zijn'. Maar hij vergeet dat wie anderen uitsluit, zichzelf opsluit.

De nationalist maakt zichzelf wijs dat de tijd kan worden stilgezet, dat veranderingen ongedaan kunnen worden gemaakt, dat het verloren paradijs terug kan komen, als de vreemdeling maar buiten zijn grondgebied blijft. Er is een bijzondere paradox: wie de

ander uitsluit en denkt daardoor veilig te zijn, creëert voor zichzelf juist een wereld van angst omdat steeds gevreesd zal worden dat de ander toch zal proberen binnen te dringen. De muur om het eigen grondgebied, het prikkeldraad om het eigen land wordt zo uiteindelijk de vijand van de bouwer ervan. De geschiedenis van de mensheid leert ons dat.

Ik heb in mijn leven, in mijn werk, bij het maken van maatschappelijke keuzes, het volgende geleerd:

Zoek bij het verkennen van een probleem naar de goede *voorvraag*. Die voorvraag is in dit geval geen juridische of machtsvraag, wel een vraag die gaat over onze *moraal*. De voorvraag geeft nooit een pasklaar antwoord op een reëel probleem, maar stuurt wel de richting van ons denken en dus de richting van de oplossing.

De belangrijkste voorvraag is niet: *van wie is de aarde?* Die vraag gaat namelijk over *bezit*, over het recht en de macht om te bezitten! Welk antwoord ook op deze vraag wordt gegeven, dat antwoord leidt uiteindelijk (ook) tot uitsluiting.

Mijn voorvraag is: *voor wie is de aarde?* Wie mag een plek hebben om te leven? Wie heeft nog een plek om te overleven? Het antwoord op die vraag leidt niet tot een pasklare oplossing van het reële vluchtelingen- en asielprobleem, de grote trek van mensen¹, maar stuurt wel de oplossingsrichting. Het is de maatlat voor de keuzes die gemaakt worden.

Ik ben erfgenaam van tradities, waarin gastvrijheid geworteld is: de abrahamitische, de Griekse. Die erfenis wil ik koesteren. Want een wereld zonder gastvrijheid is geen wereld voor mensen. We zijn geen wereld- en grondbezitters, maar allemaal gast op deze wereld. Allemaal, tijdelijk.

1. De huidige trek van (vluchtende) mensen krijgt een bijzonder perspectief als je die toetst aan de volgende spectaculaire informatie:

Kort na de Middeleeuwen begon een trek van mensen *uit* Europa. "Honderdduizenden Europeanen vertrokken vanaf 1500 per zeilschip naar de Oost, de West, Afrika. De echt grote emigratie kwam op gang na de komst van de stoomboot. Tussen 1800 en 1914 lieten *ruim 60 miljoen* Engelsen, Schotten, Ieren, Italianen Portugezen, Nederlanders en andere Europeanen het oude continent achter zich om elders in de wereld een beter bestaan op te bouwen." Bron: Marli Huijers in *Trouw*, de Verdieping, pagina 6, 29 september 2016